

Мисионарска, интелектуална и културна делатност великодостојника Римокатоличке Цркве

Мирослав М. Поповић, *Шест уледника
Римокатоличке Цркве : (XII–XVI век)*

Београд: Утопија, 2017.

159 стр. : илустр. ; 20 cm

ISBN: 978–86–6289–062–7

Након монографија *Фрајри и јереси* и *Српска краљица Јелена између римокатоличанства и православља*, Мирослав Поповић објављује монографију, чија је тема настанак и развој редова Римокатоличке Цркве и црквених великодостојника заслужних за мисионарску, културну и друштвено – политичку делатност, *Шест уледника Римокатоличке Цркве*. Бавећи се биографским чињеницама које су у вези са угледницима Римокатоличке Цркве, као и редовима које су наведени угледници основали, и епохом у којој су стварали и спроводили мисионарску делатност, Мирослав Поповић нам пружа исцрпан преглед истакнутих угледника Римокатоличке Цркве, али и друштвено – политички оквир Западне Европе, који обухвата период од X до XVI века. Ову монографију чине био-

графије Светог Бернара из Клервоа, Светог Норберта, Јоакима из Фиоре, Светог Фрање, Светог Доминика и Лас Касаса и путања њиховог мисионаског пута, те околности у којима су спроводили мисију ширења хришћанства.

У уводном поглављу монографије аутор нам указује на саме почетке, односно „ране фазе монаштва“, стога нас упућује на личности које су заслужне за његов развој, те се наводе Свети Атанасије, Мартин из Тура, Јован Касијан и Бенедикт из Нурсије. Нарочита пажња поклоњена је Светом Бенедикту, његовом учењу и тумачењу хришћанства, са истицањем „добровољног сиромаштва“, односно одрицања од материјалних добара. Циљ монашких заједница био је, према тумачењу Мирослава Поповића, „стремљење ка духовним вредностима“. Мирослав Поповић указује на период између

X и XI века у којем „мисија и објава постају суштина апостолског живота“. Напомиње, такође, да ова књига представља објективан преглед чињеница о биографијама угледних мисионара Римокатоличке Цркве, те о епохи током које су ширили своју мисију, као и резултате мисије коју су спроводили. Сазнајемо да је монографија резултат радова објављених у *Теолошким погледима*, у периоду од 2008. до 2015. године.

Поглавље „Промена слике Западне Европе X–XII века“ тиче се не само развитка монаштва, него и материјалне добробити коју су манастири поседовали. Централно место заузеле су реликвије и мошти, јер се веровало у њихову исцелитељску моћ. Описан је и однос племића и ратника према црквама и манастирима као институцијама, али и као местима искупљења сопствених грехова, па и однос према хришћанству као религији. Приказани су и односи међу манастирима, као и њихова „умрежавања која су резултирала верским удружењима“. Важан статус заузима и клинијевски ред и његова улога током X и XI века. Уочава се веза са Црквом у Риму, што указује на моћ и утицај клинијевског реда на простору Западне Европе. Истакнута је, са друге стране, супротстављеност клинијевског реда „искварености“ које су „доводиле до деградације монаштва“. Наредне редове одликују позитивне и негативне

стране крсташких ратова. Мирослав Поповић наводи податке о броју жртава, али и упућује на „упознавање Запада са културним тековинама Истока, античке Грчке, развој трговине и слабљење феудализма“.

Период доминације папства у Западној Европи присутан је током XI века. Резултати крсташких ратова се, према аутору, огледају, са једне стране, у „лојалности према хришћанском свету“, а са друге стране, „развоју мржње према Јеврејима, муслиманима и јеретицима“. Поред промена које су крсташким ратовима настале, истичу се и промене у начину размишљања европског друштва, али и у посматрању и тумачењу хришћанства, тачније идеји о Христу. Прекретнички период европског друштва приметан је у XII веку, како у сфери трговина, тако и у сфери уметности. На другачији начин тумачи се идеја спаса, јер се према тумачењу „до спаса долази преображавањем себе“, односно континуираним радом на себи, како би појединац постао бољи човек, а уједно и ближи Богу. Црквени великодостојници имали су мисионарску улогу, а катедрала добија важну улогу у уметничком, али и верском погледу. Поред катедрала, развијају се и „катедралне школе“, а стремило се ка „повратку основним начелима монашког живота“.

У поглављу „Учвршћење цистерцитског реда – Свети Бернар

из Клервоа“ Мирослав Поповић наводи биографске податке Бернара из Клервоа, али и мисионарско делатност. Сазнајемо да потиче из племићке породице, те да је стекао изузетно образовање, док је нарочиту наклоност показивао ка књижевности и поезији. Када је о хришћанству реч, Бернар је нарочито неговао поштовање према култу Богородице. Свети Бернар из Клервоа био је представник цистерцитског реда, који одликују „првенство усамљености, молитве, физичког рада и скромности у одевању, храни и градњи светилишта. Манастир Клерво је манастир којем је Бернар и дао име, а који се веома брзо развио и стекао много верника. Светог Бернара из Клервоа је, такође, одликовала изузетна вештина преговарања, с обзиром на то да је био савременик најзначајнијих Концила. Права Цркве је нарочито штитио, стално се залажући за скромност, аскезу и мир. Аутор, поред биографије римокатоличког великодостојника који је био предмет истраживања, наводи и учења реда којем је припадао на нашим просторима. Цистерцитско учење је имало седиште „на Петроварадину, у манастиру Белелефонс или Белин извор, који је назван по оснивачу угарском краљу Бели IV“.

Ред регуларних каноника из Премонтреа основао је Свети Норберт, а који означава „спој контемплативног и активног вер-

ског живота“ представља посреднике између каноника и аскетских редова током 12. и 13. века, а узоре у тумачењу хришћанских начела проналазе у реду цистерцита. У овој монографији описује се однос према тумачењу вере свештеника који нису били монаси и реформатора који су се позивали на августинско учење. Истиче се, између осталог, однос италијанских и француских каноника према хришћанским принципима вере. Мирослав Поповић указује на старост и квантитет доступних извора о животу светог Норберта, чија биографија показује колики је ауторитет имао међу савременицима, с обзиром на то да је сарађивао са надбискупом Фредериком и царем Хенриком V. Потпуна аскеза и једноставност у одевању биле су основна одлика норбертског реда, а својом уверљивошћу Свети Норберт је добијао поверење сопственог окружења. Овом монографијом упућене су смернице ка литератури која опскрбљује подацима о монашком реду којем је припадао Свети Норберт и ка значају друштвено – историјског контекста у којем је Свети Норберт стварао.

Културно – историјски контекст 12. века довео је до промена у монашким редовима, те и тумачење хришћанског учења. Околности у којима је живео Јоаким из Фиоре, Медитеран као главна тачка укрштања супротстављених страна, нагнали су га да „интер-

претира историју кроз библијско учење“. Биографије о Јоакиму из Фиоре истичу његов узоран монашки живот, написане у духу средњовековних животописа сватаца, мада поузданих докумената о чудима Светог Јоакима из Фиоре нема. Сазнаје се да је животна прекретница Јоакима из Фиоре ходочашће у Свету земљу, која је одредила његов животни пут, иако његова тумачења нису позитивно оцењена. Наиме, његова тумачења су повезана и са апокрифима, што се нарочито уочава у његовом тумачењу Старог и Новог завета, али су, такође, оставила траг и утицала су на касније монашке редове.

Представљајући биографије Светог Фрање и Светог Доминика Мирослав Поповић упућује на промену геополитичке карте током 13. века, а која са собом носи и промене у развоју трговине, науке, филозофије. Означен и је и демографски пораст у 13. веку, а и уметност је, такође, добила своје место у друштву. Јачањем Француског краљевства, реформисаним образовањем унутар бискупија, а са им и јачање фратора, појаве универзитета, реформисаним папством и уступањем примата катедрали бива обележен 13. век. Појава просјачких редова у монаштву довела је до реинтерпретације црквених догми. Аутор монографије указује на улогу коју су вршили просјачки редови, са нарочитим истицањем разлика у

тумачењима догми између франјеваца и доминиканаца. Свети Фрања је на сопствени начин тумачио Христа и његово учење, а његова жеља је била „да достигне имитацију Богочовека и да се са њим поистовети“, што је исказивао кроз проповеди, али својим начином одевања. Код Светог Фрање није постојала подела на сотонски свет и на духовни, загробни, јер је све што је створено сматрао сјајним делом Свемогућега са јасном сврхом свога постојања. Ред Светог Фрање је показивао и на универзитетима велики успех, а у житијама која су му посвећена нарочита пажња указана је чудима која је чинио. Нарочиту пажњу у монографији Мирослав Поповић поклања франјевачком питању и сведочанствима о франјевцима.

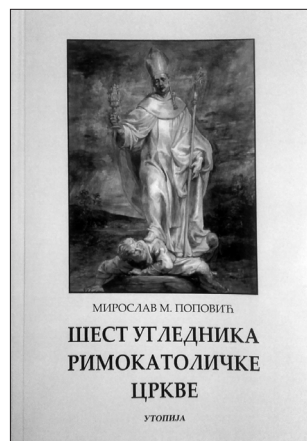
Свети Доминик је нарочит допринос дао састанком у Тулузу, где је, пружајући примат универзитетима, а заговарајући „једноставан, апостолски живот“ и борећи се против јереси проповедањем, указао на основе учења свог монашког реда. Наведени састанак довео до ширења следбеника учења Светог Доминика у правцима Шпаније, Француске и Италије. Генерална скупштина у Болоњи је нарочито значајна за ред доминиканаца, јер тада „добијају печат правне установе“, а у фокусу реда је Христово сиромаштво, а једина улога мисионара из реда доминиканаца је ширење знања. Чиње-

ница да су манастири смештени у „средиште градских гомила“ са циљем да се опишме и духовно обогате говори о улози и значају манастира не само као храма, него и институције. Свети Доминик је основао монашки ред са циљем „спасења људских душа“. Доминиканци су имали утицај и у Угарској, што показује самостан у Ђеру. Списак литературе о Светом Доминику, који се налази у монографији, веома је драгоцен не само због биографских података и заслуга Светог Доминика, него и због епохе у којој је развијао своју мисионарску делатност.

Поглавље посвећено Бартоломеу де лас Касасу одликује неколико сегмената, а који се тичу првих хришћанских мисија у Америци, те улоге Лас Касаса као заштитника Индијанаца, расправе Лас Касас – Сепулведа и њен исход, те кретања од теолошке ка антрополошкој мисли. Поглавље почиње реторским питањима аутора у вези са појмом Другог, односно различитог и прихватања Другог и другачијег. Хришћанска мисија у Америци започиње 1493. годином када Шпанија добија превласт у Америци, те касније почиње покрштавање Индијанаца. Бартоломео де лас Касас је своју мисију посветио заштити америчких староседелаца од оштре руке конквистадора. С обзиром на то да није био присталица европског колонијализма староседелаца америчког континента, „предузео је рефор-

му колонијалног система“, са циљем да развије идеју мирнодопске колонизације америчких староседелаца. Нарочито се истицао у борби против робовласничког система, стога је дао и нацрт по којем би се реформе за које се залагао спроводиле. Сматрао је да се ненасилним путем може извршити христијанизација америчких староседелаца, те да се реформе у осталим областима могу извршити, а залагао се и за рану равноправност.

Бартоломео де лас Касас је остао упамћен по расправи са Хуаном Хинесом де Сепулведом, који је био врстан теолог и близак пријатељ Ернана Кортеса, а који се залагао за насилну европеизацију и христијанизацију Индијанаца, истичући да амерички староседеоци могу бити искључиво робови, а ток ове расправе, која је трајала од 1550. до 1551. године темељно је представљен у монографији. Епохе које су се смењивале су помериле и интересовања и промишљања од теолошке ка антрополошкој мисли, те је у монографији истакнут преглед филозофско – теолошко – антрополошких тумачења од средњовековне филозофије до мита о „добром сељаку“ и тиме

утире пут колонијалној критици. Бартоломео де лас Касас је теолошка промишљања сажео у ставу о интуитивној представи о Богу, а свако Бога може да воли на свој начин, док је људски живот највиши степен љубави према Богу, а жртвовање се уређује према људским законима.

Овом монографијом Мирослав Поповић осветљава биографије шесторице важних мисионара, који су оставили траг својим радом и мноштво следбеника. Специфичности које одликују сваког од њих у вези су са духом

епохе у којој су живели и дела-ли. Сваки од представљених мисионара дао је изузетан допринос развоју и ширењу Христовог учења, а монографија Мирослава Поповића отвара многа питања и даје могућност за нова истраживања западног монаштва средњег и новог века.

Марија Живковић
(marijazivkovic53@gmail.com)
Кљајићево

□

Улрих Луц, *Матејева њрича о Исусу*

Са немачког превела Фива Савковић

Градац – Београд: Манастир Градац – Библијски институт ПБФ-а у Београду, 2018.

195 стр. ; 21 cm

ISBN: 978–86–81354–00–1

Књига *Матејева њрича о Исусу* проф. Луца, објављена први пут на немачком 1993, доживела је свој превод на српски 2018. у издању манастира Градац и Библијског Института ПБФ-а. Написана саже-то и језгровито у девет поглавља,

ова књига може послужити као својеврсни увод у Луцов тротомни коментар на Матејево еванђеље. Наспрам тематске обраде Матеје-ве теологије, аутор бира непосред-нији приступ – литерарни кри-тицизам. Еванђеље по Матеју је